Amaloota Gabroota Ar-Rahmaan-Kutaa 2

Description

Kutaa darbe keessatti amaloota gaggaarii gabroota Ar-Rahmaan ilaalle jirra. Isaan warra amaloota hundarra baayâ€™ee gaariin of faayaniidha. Amaloota kanniin keessaa lama ilaalle turre. Isaaniis, yeroo dachii irra deeman haala salphaa fi tasgabbiin kan deemaniidha. Yommuu wallaaltonni dubbii badaa isaanitti dubbatan, dubbii gaarii isaanitti deebisuun nagaha kan taâ€™aniidha. Of tuulu fi dubbii fokkuun isaan irraa hin mulâ€™atu. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa warroota kana keessaa nu haa taasisu jechaa amaloota itti aanan haa ilaallu:

وَٱلَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَٰمًا ﴿٦٤﴾

â€œ[Isaan] Gooftaa isaaniitiif sujuudaa fi dhaabbataa kanneen bulaniidha.â€• Suuratu Al-Furqaan 25:64

Amaloota zaahiraa (ifaa) gabroota Ar-Rahmaan keessaa tokko hojii hundarra guddaa qaaman hojjatamu kan taâ€™e salaata eegudha. Fardiis taâ€™e sunnah sirnaan salaatu. Keessummaayyu, salaata sunnaa keessaa salaata halkaniitti sirritti jabaatu.

Akka lugaatti **Sujuuda** jechuun gadi of qabuudha. Salaata keessatti immoo sujuudni kallacha, harka lamaan, jilbaa fi fiixee miilaa lafa tuqsiisudha. Sujuudni qaamaa kuni Rabbii oltaâ€™aaf gadi of qabuu daangaa olâ€™aanaa irra gahee agarsiisa. Salaata keessatti dhaabbannaan maal akka taâ€™e hundi keenya ni beekna.

Kana booda ibsi aayah kana taâ€™a: amaloota gabroota Ar-Rahmaan keessaa, halkan isaanii keessatti Gooftaa isaanii gabbaruuf hojii biroo dhiisu. Rabbii qofaaf sujuuda baayâ€™isuun, Isa qofaaf dhaabbachuun, arraba, qalbii fi yaada isaanitiin Rabbiin yaadachuu fi faarsuun tahajjuda godhu. Faaruu Isaatiin Isa qulqulleessu, sodaa fi kajeellaan Isa kadhatu, azaaba Isaa ni sodaatu, mindaa Isaa ni kajeelu. Qurâ€™aana keessatti:

افَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ
نَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِىَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

â€œ**Cinaachi isaanii ciisicha isaanii irraa fagaata. Sodaa fi kajeellaan Gooftaa isaanii ni kadhatu, waan isaaniif kennine irraas ni baasu. Waan isaan hojjataa turaniif jecha akka mindaatti gammachuu ijaa irraa waan isaaniif dhokfame lubbuun tokkoyyuu hin beektu.**â€• Suuratu As-

Sajdah 32:16-17

Cinaachi ykn dirri isaanii, bakka rafan irraa hirriba miâ€™aawa keessaa gara wanta caalatti miâ€™aawa taâ€™etti kaâ€™u. Wanti isaan biratti garmalee jaallatamaa fi miâ€™aawa taâ€™e salaata halkanii (salaatu leyli) fi Rabbii oltaâ€™aa waliin maqoo dhaabbachuudha. Kanaafi, ni jedhe, â€œ**Gooftaa isaanii ni kadhatu**â€• kana jechuun faayda addunyaa fi Aakhirah akka isaaniif fidu fi wanta miidhaa qabu akka isaan irraa deebisu ni kadhatu. â€œ**Sodaa fi kajeellaan**â€• kana jechuun adabbii Isaa sodaachuu fi rahmataaf mindaa Isaa kajeelun Isa kadhatu.

Gabroonni Ar-Rahmaan Gooftaa isaanii qofaaf gabroota taâ€™uu. Ibaada keessatti homaa Isa waliin hin gabbaran. Dhugummaa fi Ikhlaasan gadi of qabuu daangaa olâ€™aanaa irra gahe Isaaf of gadi qabu. Yommuu halkanaâ€™uu, carraa Gooftaa isaanii waliin kophaa taâ€™uu ni saammatu. Isa qofaaf sujuudaa fi dhaabbataa bulu. Fedhii lubbuu isaaniitiif hin bulan. (Fkn, TV, Filmi, badii, oduu faaydi hin qabne fi kkf irra hin bulan).

Gabroonni Ar-Rahmaan halkan isaanii Gooftaa isaanitiif godhu. Kana jechuun haala sujuudaa fi dhaabbannaa irra taâ€™aniin Gooftaa isaanii gabbaraa bulu.

Akkuma beekkamu, walakkaa halkanii keessatti salaanni gabrichi Rabbii isaa waliin kophaa taâ€™uun salaatu, Rabbiif dhugaa taâ€™uu fi hojii qulqulleessutti dhiyoodha, na argaa fi na dhagahaa irraa immoo fagoodha.

Gabroonni Rahmaan dukkana halkanii keessatti, gara Rabbii qajeeluun yeroo isaanii dabarsu.Isa qofa gabbaru, homaa Isa waliin hin shaarrakan. Sababni isaas, dukkana halkanii keessatti Rabbiin gabbaruun na argaa fi na dhagahaa ykn addunyaa irraa waa barbaadu irraa kan fagaate taâ€™uu ni beeku. Ammas, dukkana halkanii keessatti Rabbii oltaâ€™aa gabbaruun qalbii isaaniitiif gammachuu, nafsee isaanitiif tasgabbii, sammuu itti yaadanii fi arganiif ifa, humna keessa isaaniif chaarjii akka taâ€™e ni beeku. Wantoota garmalee qaali taâ€™an kanniin Rabbii oltaâ€™aaf ibaada qulqulleessu, Isaaf of gadi qabuu fi Isa faarsun malee hin argatan.

Gabroonni Ar-Rahmaan qajeelcha Kitaaba Rabbii fi sunnah Ergamaa isaatiin, akkasumas, miâ€™aa iimaanaa isaanitiin, miâ€™aa ibaadaa hojjataniin, miâ€™aa Rabbii waliin kophaa taâ€™uu fi maqoo dhaabbachutiin kana ni beeku.

Gabroota Ar-Rahmaan keessatti amalli halkan sujuudaa fi dhaabbataa buluu haa mirkanaaâ€™u malee halkan guutuu hirriba malee buluun isaan irratti dirqamaa miti. Kana irra hanga dandaâ€™an halkan irraa ni salaatu. Rasuulli (SAW) hogganaa gabroota Ar-Rahmaani fi sadarka olâ€™aanaa irra jiru yommuu taâ€™u, Rabbiin halkan guutuu akka salaataa buluu dirqama isarratti hin goone. Kana irra, halkan irraa hanga taâ€™e akka salaatu ajaje. (Ilaali suuratu al-Muzzammil 1-5)

Buâ€™aa Salaanni Halkanii qabu

Irranatti buâ€™aa salaata halkanii tuttuquuf yaalle jirra. Mee Qurâ€™aanaa fi hadiisa irraa itti haa dabballu. Qurâ€™aana keessatti:

إِنَّ نَاشِئَةَ ٱلَّيۡلِ هِيَ أَشَدُّ وَطۡـٔٗا وَأَقۡوَمُ قِيلًا ٦

â€œ**Dhugumatti, kaâ€™uumsi halkanii [arrabaa fi qalbii] wal simachiisutti irra jabaa fi dubbiifis irra qajeelaadha.â€•** Suuratu Al-Muzzammil 73:6

â€œ**Dhugumatti, kaâ€™uumsi halkaniiâ€•** kana jechuun hirriba booda yeroo halkanii salaatun[1], **â€œ[arrabaa fi qalbii] wal simachiisutti irra jabaa fi dubbiifis irra qajeelaadha.â€•** Kana jechuun Qurâ€™aana qaraâ€™uu fi hiika isaa hubachuuf guyyaa caalaa halkan yaanni fi niyyaan walitti sassaabamu. Sababni isaas, guyyaan waqtii namoonni faffacaâ€™an, sagaleen itti baayâ€™atuu fi yeroo galii jireenyaa itti barbaadataniidha.[2] Guyyaa caalaa yeroo halkanii arrabaa fi qalbiin walitti galuu (wal simatu). Kana jechuun wanta arrabaan jedhan qalbiidhaan ni hubatu, itti xinxallu. Qalbiin yeroo halkanii na argaa, fedhii lubbuu, jeequmsa fi kkf irraa duwwaa ykn bilisa waan taatuf wanta arrabaan jedhan sirritti hubatan.

â€œ**dubbiifis irra qajeelaadha.â€•** Kana jechuun sammuun waan qulqullaaâ€™uuf, nafseen waan tasgabboftuuf, naannoon iyyansa sagalee fi jeequmsa irraa waan qabbanaaâ€™uuf guyyaa caalaa halkan Qurâ€™aana dubbiisuuf, zikrii fi duâ€™aayi gochuuf sirrii fi gadi dhaabbataadha. Guyyaa caalaa namni yeroo halkanii yommuu Qurâ€™aana qaraâ€™uu qajeelche sirnaan qaraâ€™a. Yommuu duâ€™aayi godhus duâ€™aayi jecha qajeelaa fi kadhaa hundarra gaarii fi kabajamaa of keessaa qabuun duâ€™aayi godha (kadhata). Akkasumas, namni yeroo halkanii wanti isa jeequ fi yaada isaa bittineessu waan hin jirreef yommuu duâ€™aayi godhu xiyyeefannoo fi yaada isaa sassaabuun godha. Kuni immoo duâ€™aayin akka qeebalamtuuf sababa guddaa taâ€™a. Namni yaanni fi xiyyeefannoo isaa bittinaaâ€™e osoo jiru duâ€™aayi godhuu fi namni xiyyeeffannoo fi yaada sassaabun duâ€™aayi godhu wal-qixaa?

Sadarkaa salaata halkanii (leyli) ilaalchisee hadiisonni baayâ€™een Nabiyyii irraa dhufanii jiru. Isaan keessaa:
â€œ**Salaata Fardii (dirqamaa) booda salaanni hundarra caalu salaataa halkaniiti.â€•** Sahiih Muslim 1163

â€œ**Salaata halkanii qabadhaa. Inni (salaanni halkanii) bartee namoota gaggaarii isin duraati, karaa gara Gooftaa keessanii itti dhiyaattaniidha, hamtuuf kaffaaraadha, badii irraa nama dhoowwa.**â€• Jaamiâ€™u At-Tirmizii 3549

Dubbiin erga akkana taâ€™ee mee minda warra salaata halkanii salaatan haa ilaallu.

﴿إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ١٥ ءَاخِذِينَ مَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟
قَبْلَ ذَٰلِكَ مُحْسِنِينَ ١٦ كَانُوا۟ قَلِيلًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ١٧ وَبِٱلْأَسْحَارِ
هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ١٨ وَفِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ ١٩﴾

â€œ**Dhugumatti, Muttaqoonni Jannataa fi burqaalee keessa taâ€™u. Wanta Gooftaan isaanii isaaniif kenne fudhachaa. Dhugumatti, isaan san dura toltu hojjattoota turan. Halkan irraa xiqqoo qofa kan rafan turan. Obboroo isaan araarama kadhatu**. **Qabeenya isaanii keessa kadhataa fi hiyyeessa hin kadhanneef haqatu jira.â€•** Suuratu Az-Zaariyaat 51:15-19

Muttaqoota jechuun warra qalbii isaanitiin amananii hojii itti ajajaman hojjatanii fi hojii irraa dhoowwaman dhiisun azaaba (adabbii) Rabbii irraa of eeganiidha. Warra kuni azaaba irraa erga of eeganii, â€œ**Jannataa fi burqaalee keessa taâ€™uâ€•** Guyyaa Murtii Jannata keessa seenun burqaa aannanii, bishaanii, dammaa fi farshoo miâ€™aawaa nama hin macheessine irraa ni dhugu. â€œ**Wanta Gooftaan isaanii isaaniif kenne fudhachaa.â€•** Qananii gosa adda addaa Rabbiin isaanii isaaniif kennee irraa fudhachaa Jannata keessa gammachuu fi mirqaansuun jiraatu.

â€œ**Dhugumatti, isaan san dura toltu hojjattoota turan.â€•** Kana jechuun Qananii Jannataa kana gahuun dura ganda addunyaa keessatti toltuu hojjattoota (muhsiniin) turan. Toltuun (ihsaanni) waa lama of keessatti qabata: 1ffaa- Ibaadaa bareechisanii sirnaa fi qulqullinnaan hojjachuu-Osoo Isa arguu baataniyyu akka waan Rabbiin arganitti Isa gabbaru. 2ffaa-gabrootta Rabbiitti tola oolu-kan akka qabeenya isaaniif kennu, beekumsa isaan barsiisu, isaan gorsuu, toltutti ajajuu fi badduu irraa dhoowwu, fi kanneen birooâ€¦ Inumaa jecha gaarii fi laafaa taâ€™e dubbachuun, namoota of jalatti bulchanitti fi beelladaaf tola oolun ihsaana (toltu) keessa seena.

Gosoota ihsaanaa gurguddoo keessaa tokko halkaniin salaata salaatudha. Salaanni kuni ikhlaasa kan agarsiisuu fi yeroo halkanii kana keessatti arrabaa fi qalbiin walitti galaniidha. Kanaafi itti aanse ni jedhe, â€œ**Halkan irraa xiqqoo qofa kan rafan turan.â€•** Kana jechuun hirribni isaanii kan halkanii xiqqaadha. Halkan irraa hamma caalu salaatun, Qurâ€™aana qaraâ€™uun, zikrii fi duâ€™aayi gochuudhaan Rabbiin gabbaruun dabarsu. Irra caalaa halkanii ni salaatu.

â€œObboroo isaan araarama kadhatu.â€• Obboroon waqtii fajrii dura jiruudha. Salaata isaanii hanga obboroo dheeressuun ergasii dhumarratti Rabbiin araarama kadhatu.[3] Badii dabarsanii fi hanqinna isaaniitiif araarama kadhatu. **Araarama** jechuun Rabbiin dogongora namaaf dhoksuu, badii namarraa haaqu fi gara fuunduraatti nama adabu dhiisudha. Kanaafu, araarama kadhachuu (istighfaara) jechuun akka Rabbiin subhaanahu badii fi hanqinna namaaf haguugu fi haaqu ergasii sababa badiitiin akka nama hin adabne Isatti warwaachudha. Yeroon obboroo kuni yeroo hundarra gaarii araarama itti kadhataniidha.

â€œ**Qabeenya isaanii keessa kadhataa fi hiyyeessa hin kadhanneef haqatu jiraâ€•** Kana jechuun toltuu hojjattoonni (muhsiiniin) qabeenya isaanii keessatti nama kadhataa fi hin kadhanneef qooda godhan. Qabeenya isaanii irraa nama kadhataaf ni kennu. Akkasumas, hiyyeessa hin kadhanneefis ni kennu.

Yeroo Salaata Halkanii
Salaanni halkanii (Salaatu leyl ykn qiyaamu leyl) Ishaaâ€™i boodarraa jalqabee hanga fajrii itti fufa. Ergamaan Rabbii (SAW) jalqaba halkanii, walakkaa halkanii fi dhuma halkanii keessa salaataa turan. Ergasii dhuma halkanii salaatu irratti gadi dhaabbatan.[4]

Akkaataa itti salaataan
Salaanni leyli akkuma salaata taraawitti salaatama. Rakaâ€™aa lama lama salaatanii ergasii witrii salaatun xumuran. Osoo rakaâ€™aa muraasalleen taâ€™ee buâ€™aan salaata halkani nama jala darbuu hin qabu. Rakaâ€™aa 11 salaatun dirqamaa miti. Hanga dandaâ€™an rakaâ€™a 3, 5, 7, 9 ykn 11 salaatun ni dandaâ€™ama.

Warri Halkan salaatanii fi hin salaanni wal qixaa? Sababa Maalitu kuni akka saalatu, kaan immoo akka hin salaanne taasisee? Qurâ€™aana keessatti ni jedha:

أَمَّنْ هُوَ قَٰنِتٌ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ سَاجِدًا وَقَآئِمًا يَحْذَرُ ٱلْءَاخِرَةَ وَيَرْجُوا۟ رَحْمَةَ رَبِّهِۦ ۗ قُلْ
هَلْ يَسْتَوِى ٱلَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٩﴾

â€œ**Sila inni Aakhirah sodaachuu fi rahmata Gooftaa isaa kajeeluun yeroo halkanii sujuudaa fi dhaabbataa [Rabbiif] ajajamu [akka nama kana hin hojjanneeti?]. Jedhi, â€œSila isaan beekanii fi isaan hin beekne wal qixxaatu?â€• Dhugumatti kan gorfamu warra sammuu qaban qofa.â€•**
Suuratu Az-Zumar 39:9

Sila namni adabbii Aakhirah sodaachuu fi Rahmata Gooftaa isaa kajeeluun yeroo halkanii sujuudaa fi salaataaf dhaabbataa bulu akka nama kana hin hojjanneeti? Kana irra, namni adabbii Aakhirah sodaachuu fi Rahmata Gooftaa isaa kajeeluun halkan hin salaanne, halkan isaa tapha ykn badii hojjachuun dabarsa. Yookiin halkan irraa saâ€™aati muraasa salaatu osoo dandaâ€™u halkan guutuu rafaa bula. Namni jalqabaatii fi namni lammataa wal qixaa?

Garuu sababa maalitu nama garii Aakhirah sodaachuu fi Rahmata Gooftaa isaa kajeeluun halkaniin salaataa akka bulu, garii immoo akka hin salaanne taasisaa? Tarii sababni kanaa, namni jalqabaa ni beeka. Kana jechuun beekumsa waaâ€™ee Rabbii oltaâ€™aa, qananii fi adabbii Guyyaa Qiyaamaa fi kan biroo ilaalchise argachuuf ni carraaqa. Kan lammataa immoo hin beeku, kana jechuun beekumsa Islamaa argachuuf hin carraaqu. Kana irra, beekumsa irraa ni garagala.

Kanaafu, gaafin warroonni beekanii fi warroonni hin beekne wal qixa akka hin taane amansiisu haa kaâ€™u: â€œ**Jedhi, â€œSila isaan beekanii fi isaan hin beekne wal qixxaatu?â€•** Deebiin isaa: Ifaan

ifatti wal hin qixxaaâ€™an.

Dansaadha: namoonni gariin maaliif gorfamuun beekumsa barbaaduf carraaqu? Gariin immoo maaliif hin gorfamne? kanaaf beekumsa argachuuf hin carraaqan. Deebiin isaa: warri gorfaman namoota sammuu waa hubattu fi badii irraa nama dhoowwitu qabaniidha. Kanaafu sammuu akkanaatin ni gorfaman: **â€œDhugumatti kan gorfamu warra sammuu qaban qofa.â€•** (Kana jechuun ragaalee Rabbii ilaale kan ittiin gorfamuu, ragaalee kanniinitti xinxallee ergasii karaa qajeelaa hordofu warra sammuu qaban qofa. Asitti sammuun-aqlii waa hubatuu fi waan badaa irraa nama dhoowwudha. Kanaafu, beekumsa fi ragaalee Rabbiin irraa dhufe hubachuun kan hordofuu fi waan badaa irraa of qabu warra aqlii qaban qofa.)

Gaafi â€œSammuun (aqliin) namoota hin gorfamne eessa dhaqee?**â€•** jedhuuf deebiin isaa keeyyatoota Qurâ€™aanaa biraa keessatti dhufee jira. Keeyyattoonni kunniin sababni warroonni kuni hin gorfamneef â€œdhiibbaa nafseeâ€• akka taâ€™e ifa godhu. Dhiibbawwan nafsee keessaa isaan gurguddoon: of tuuluu, badii hojjachuuf dharraâ€™uu, addunyaa ariifattuu fi gabaabdu tana jaallachuudha.[5] Dhiibbawwan nafsee kanaan sammuun (aqliin) isaanii ni haguuggame. Kanaaf, adabbii Aakhirah sodaachuu fi rahmata Rabbii kajeeluun Isaaf hin ajajaman. Kana irra, addunyaa filatan, hasaasa sheyxaanaa ni hordofan.

Guduunfaa
âœ•Amaloota gabroota Ar-Rahmaan keessaa tokko salaata halkanii irratti ni jabaatu. Garuu warri kuni salaata halkanii irratti kan jabaataniif salaata dirqamaa (fardii) taâ€™an sirnaan erga salaataniidha. Salaata fardii shanan osoo hin salaatin akkamitti salaata halkanii salaatu dandaâ€™uu?
Salaanni halkanii faaydaalee baayâ€™ee qaba. Isaan keessaa:
âœ•Halkan yeroo tasgabbii waan taâ€™eef yeroo qalbii fi arrabni wal simataniidha, Qurâ€™aana sirnaan itti dubbisanii fi hubataniidha.
âœ•Salaanni halkanii badiin akka namarraa haxaawamuuf sababa taâ€™a. Badiin namarraa yoo haxaawame immoo baâ€™aan namarraa hirâ€™ata. Kanaafu, jireenya keessatti tasgabbii argatan.
âœ•Hojii ibaada biroo hojjachuuf, iimaana irratti gadi dhaabbachuu fi badii irraa of qabuuf salaanni halkanii humna cimaa namaaf taâ€™a. Sababni isaas, salaanni halkanii na argaa fi na dhagaha irraa waan fagaateef Rabbii oltaâ€™aa irraa gargaarsaa fi eeggumsa argatan.
âœ•Kanneen armaan olii hunda hojjachuu fi itti fufuuf beekumsa argachuuf carraaqu barbaachisa. Namni akkuma beekumsa dabalatuun sadarkaan isaa olkaâ€™aa fi hojii gaggaarii baayâ€™isaa adeema.

Kitaabban wabii:
[1] Tafsiiru Saâ€™dii-fuula-1054
[2] Tafsiiru Ibn Kasiir-7/407
[3] Tafsiiru Saâ€™dii-fuula 954, Maâ€™aariju Tafakkuri wa daqaaâ€™iqu tadabburi-13/233-234
[4] Sifaatu Ibaadu Rahmaani-11-13, Abdurazzaaq AbdulMuhsin Badrii
[5] Qawaaâ€™idu Tadabburil amsali li-kitaabillahi azza wa jalla-fuula 79-80, Abdurahmaan Hasan Habanka
Maâ€™aariju Tafakkuri wa daqaaâ€™iqu tadabburi-jiildi 6, fuula 616-618

Date Created
November 3, 2019

Author
admin